

Ahmedova Baxtigul Umariddin qizi.

*Osiyo texnologiyalar universiteti o'zbek tili va adabiyot fakulteti 1-bosqich magistranti
ahmedovabaxtigul17@gmail.com*

Annotatsiya

Mazkur maqolada hozirgi o'zbek adabiy jarayonining asosiy tamoyillari, xususan, modernistik izlanishlar, psixologizm, ramziylik hamda shaxs va jamiyat munosabatining badiiy talqini yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy o'zbek nasrining yetakchi namoyandalaridan biri bo'lgan Ulug'bek Hamdam ijodi misolida bugungi adabiyotda inson ruhiyati, ma'naviy izlanish va falsafiy tafakkur masalalari tahlil etiladi.

Kalit so'zlar

adabiy jarayon, zamonaviy nasr, psixologizm, modernizm, ramziylik, individual ong.

Аннотация

В данной статье анализируются основные тенденции современного узбекского литературного процесса, в частности модернистские поиски, психологизм, символизм и художественная интерпретация отношений личности и общества. Также на примере творчества современного узбекского писателя Улугбека Хамдама рассматриваются проблемы духовных исканий человека и философского осмысления действительности.

Ключевые слова

литературный процесс, современная проза, психологизм, модернизм, символизм, индивидуальное сознание.

Annotation

This article examines the main trends of the contemporary Uzbek literary process, including modernist explorations, psychologism, symbolism, and the artistic interpretation of the relationship between the individual and society. The creative works of Ulugbek Hamdam are analyzed as a vivid example of contemporary Uzbek prose, highlighting issues of human spirituality, inner experience, and philosophical reflection.

Keywords

literary process, contemporary prose, psychologism, modernism, symbolism, individual consciousness.

Kirish

Mustaqillik davridan keyingi o'zbek adabiyoti mazmun va shakl jihatidan yangilanish bosqichiga kirdi. Ijtimoiy-siyosiy erkinlik ijodkorlarga inson ruhiyatini chuqurroq tadqiq etish, shaxs erkinligi va ma'naviy inqiroz masalalarini dadil ko'tarish imkonini berdi. Endilikda adabiyot mafkuraviy vosita emas, balki inson qalbini anglash maydoniga aylandi. Hozirgi adabiy jarayonda nasr janri yetakchi mavqega ega bo'lib, unda ruhiy tahlil, ichki monolog, ong oqimi, ramziy tasvir kabi usullar keng qo'llanmoqda. Bu jarayon jahon adabiyotidagi modernistik va postmodernistik izlanishlar bilan hamohang tarzda rivojlanmoqda.

Hozirgi adabiy jarayonning nazariy asoslari. Zamonaviy adabiy jarayon quyidagi muhim xususiyatlar bilan tavsiflanadi: Individuallik konsepsiyasi. Inson shaxsi oliy qadriyat sifatida talqin qilinadi. Psixologik chuqurlik. Qahramon ichki dunyosini tahlil qilish ustuvor yo'nalishga aylandi. Falsafiylik va ramziylik. Badiiy matnda ko'pqatlamlilik yuzaga kelmoqda. Janrlar sintezi. Esse, publitsistika va sof badiiy uslub uyg'unlashuvi kuzatiladi. Bu jihatlar adabiyotning estetik imkoniyatlarini kengaytirib, uni global adabiy makon bilan integratsiyalashuviga xizmat qilmoqda.

Ulug'bek Hamdam ijodining badiiy-estetik talqini.

Ulug'bek Hamdam zamonaviy o'zbek nasrida ruhiy-falsafiy yo'nalishni mustahkamlagan ijodkor sifatida e'tirof etiladi. Uning asarlarida insonning ichki bo'roni, ma'naviy yolg'izligi va o'zlikni anglash jarayoni, ichki kechinmalar asosiy mavzu bo'lib xizmat qiladi. Ulug'bek Hamdam qahramon ruhiyatini tasvirlashda ichki monolog usulidan keng foydalanadi. Qahramonning o'z-o'ziga murojaati, o'y-kechinmalari, sukut orqali berilgan ruhiy holati asarning asosiy mazmunini tashkil etadi. Masalan, qahramonning hayotdan qoniqmasligi yoki ma'naviy izlanishi biror katta voqea orqali emas, balki uning tafakkur oqimi orqali ochiladi. Bu uslub o'quvchini qahramon ruhiy olamiga yaqinlashtiradi. Psixologizm Adib qahramon ruhiyati tasvirida ichki monolog va tafakkur oqimi usullaridan samarali foydalanadi. Natijada asarda tashqi voqealardan ko'ra ichki kechinmalar markaziy o'ringa chiqadi. Falsafiy mushohada Yozuvchi asarlarida hayotning mazmuni, iymon, shubha, muhabbat va o'lim kabi abadiy masalalar teran talqin qilinadi. Qahramonlar ruhiy izlanish jarayonida kamolot sari intiladilar. Ramziy qatlam Asarlarda voqelik ko'pincha ramziy tasvir orqali ifodalanadi. Bu esa matnni ko'p ma'noli talqin qilish imkonini beradi. Uslub va poetika Ulug'bek Hamdam tilida poetik ruh seziladi. Badiiy ifoda ixcham, ammo mazmunan teran. Tasvir vositalari va ichki dialoglar estetik ta'sir kuchini oshiradi. Bugungi o'zbek adabiyotida ko'plab ijodkorlar ruhiy tasvirga murojaat qilayotgan bo'lsa-da, Ulug'bek Hamdam ijodida bu jarayon konseptual darajada shakllangan. U individual taqdir orqali umuminsoniy muammolarni ochib beradi va tinglovchiga shu hissiyotni yuqtiradi. Shu jihatdan uning asarlari milliy an'ana va zamonaviy badiiy tafakkur uyg'unligini namoyon etadi.

muqaddas edi yo'l

men unga boqardim
ko'z soqqalarim o'rnida jon titrardi
muqaddas edi yo'l...
Ulug'bek Hamdam 1999.

Ulug'bek Hamdam asarlarida ramziy obrazlar muhim o'rin egallaydi. Ijodkor asarlarida “yo'l” obrazi tez-tez uchraydi. Yo'l oddiy makon emas, balki hayotning o'zi, insonning ruhiy safarini anglatadi. Bu timsol orqali muallif insonning o'zligini anglash jarayonini poetic ifodalaydi. Qahramon manzilga yetishdan ko'ra, izlanish jarayonida shakllanadi.

Shoshiy yashadim men,
Shiddat-la yonib,
Birgina umrimda yuzlab qismat bor
Hech birida ammo
Ketmasman tonib,
Birida-nur,
Boshqasida Garchi zulmat bor.
Ulug'bek Hamdam 2009

Nur — ma'naviy uyg'onish belgisi. Adib ijodida nur obrazi ko'pincha ruhiy poklanish, iymon va umid ramzi sifatida talqin etiladi. Bu timsollar asarning ko'pqatlamli ma'nosini ta'minlaydi. Adib ijodida falsafiy mushohada kuchli. U insonning mavjudlik masalalarini ko'taradi: inson kim? Uning hayotdagi vazifasi nima? Hayoti davomida nimalar qilishi zarur? Ma'naviy poklanish mumkinmi? Bu savollar o'quvchini ham fikrlashga undaydi. Ulug'bek Hamdam ijodida publitsistik ruh sezilib turadi. Muallif jamiyatdagi ma'naviy muammolarga befarq emas. U asarlarida loqaydlik, ma'naviy bo'shliq, qadriyatlar yemirilishi, insonlarning bir-biriga bo'lgan mehrsizlik kabi masalalarni ko'taradi. Shu jihatdan adib nasri faqat badiiy emas, balki ma'naviy ogohlantirish vazifasini ham bajaradi. U o'quvchini ruhiy uyg'onishga, o'zligini anglashga, teran fikrlashga chaqiradi. Ulug'bek Hamdam poetik obrazlarni modernistik ruhda talqin qiladi. Obrazlar ko'pqatlamli ma'noga ega bo'lib, o'quvchini mustaqil fikrlashga undaydi. Ularning ma'nosi qat'iy emas, talqinlarga ochiq. Adib poetik tasvir orqali ruhiy-falsafiy muammolarni ko'taradi. Shu bois uning nasri poetik ruh bilan sug'orilgan bo'lib, oddiy voqelik tasviridan yuksalib, ma'naviy umumlashmaga aylanadi.

Xulosa

Hozirgi o'zbek adabiy jarayoni erkin tafakkur, ruhiy izlanish va estetik yangilanish bosqichini boshdan kechirmoqda. Bu jarayonda inson shaxsi va uning ichki olami markaziy o'ringa chiqdi. Ulug'bek Hamdam ijodi esa mazkur adabiy tendensiyalarning yorqin ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Adib asarlarida inson

ruhiyati, ma'naviy izlanish va falsafiy tafakkur uyg'unlashib, zamonaviy nasrning estetik qiyofasini belgilab beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hamdam, U. Zamonaviy nasr masalalari. – Toshkent.
2. O'zbek adabiyoti tarixi (XX–XXI asrlar). – Toshkent.
3. Mustaqillik davri o'zbek adabiyoti tadqiqotlari. – Toshkent.
4. Quronov, D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent.
5. Karimov, N. Istiqlol davri adabiyoti. – Toshkent.